NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

I. International Geography Education Symposium

IGES 2018

8- 10 November 2018

Editör

Prof. Dr. Ali MEYDAN

İSBN

978-605-81180-2-7

Coğrafya Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Lisans Üstü Tezlerden (2000-2017) İçerik Analizi	159
Coğrafya Öğretmenlerine Göre "Dünyanın Şekli Ve Hareketleri" Kazanımında Yaşanan Öğrenme Güçlükleri, Sebepleri ve Başa Çıkma Stratejileri	160
Temel Eğitimde, Temel Coğrafi Kavramların Öğretiminde Değişmeler	161
Coğrafya Alanında Harita Konulu Çalışmalara İlişkin İçerik Analizi	172
Coğrafya Eğitiminde İyi Örnekler Uygulaması: Arazi Sınavları	174
Anarşist Coğrafya Paradigması Üzerine Kısa Bir Değerlendirme	185
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" Öğrenme Alanının Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı İçeriğiyle Örtüşme Durumunun İncelenmesi	201
Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf "Ülkemizin Kaynakları" Ünitesinin Öğretiminde Bilgisayar Destekli Öğretim Yöntemlerinin Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi	210
Kapadokya'daki Sıcak Hava Balonlarında Kullanılan Propan Gazının Tarım Toprakları Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması	222
Türkiye'de Coğrafya Yükseköğretimi, Mesleki Yeterlilikler ve Ulusal Standartlar Hakkında Bir Değerlendirme	225
Coğrafyacıda Rekreasyon Etkinliği Etkisi, Nevşehir Örneği	234
İyi Öğretim Nedir? Öğretmenlerin İyi Öğretim Hakkında Kavramları	239
Günümüz Coğrafya Eğitimine Coğrafya Öğretmenlerinin Bakış Açısı	252
Coğrafya ve Türkiye'de Coğrafya Eğitimi Hakkında Akademisyen Görüşleri	262
Hidrografya Açısından Aksaray Karasu Havzası'nın Etüdü	272
Coğrafya Lisans Eğitiminde Arazi Çalışmaları: Problemler ve Çözüm Yolları	287
Ortaokul Coğrafya Derslerinde Kavramlarin Öğrencilerin Gelişim Seviyesine Uygunluğunun Eğitimin Kalitesinde Rolü	297
2018 Coğrafya Eğitimi Lisans Programı ve Beceri Öğretimi	300
Geri Dönüşüm İşçilerinin Yaşamsal Pratikleri Üzerine Bir Araştırma: Ankara Örneği	301
Yenilenen Sosyal Bilgiler Müfredatının Mekânsal Düşünme Becerileri Açısından Uluslararası Standartlarla Kıyaslanması	322
Göreme Tarihi Milli Parkının Arazi Çalışmaları Açısından Değerlendirilmesi	323
Çevre Dostu Ürünlerin Kullanımında Çevre Eğitiminin Yeri ve Önemi	330
Sosyal Bilgiler Dersi Yazılı Sınavlarında Coğrafya Konuları ile İlgili Sorulan Soruların Yeniden Yapılandırılmış Bloom Taksonomisine Göre Analizi	338
Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Yeri	339
Web 2 Araçları ile Doğa ve İnsan Etkileşimi	345
9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarına Teknoloji Odaklı Bir Bakış: Kare Kod Uygulaması	351
Coğrafya Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri	362

TÜRKİYE'DE COĞRAFYA YÜKSEKÖĞRETİMİ, MESLEKİ YETERLİLİKLER VE ULUSAL STANDARTLAR HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Hüseyin TUROĞLU

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

ÖZET

Bu çalışmada; Türkiye'deki coğrafya yükseköğretimi program müfredatları, mezunlarının ulusal standartları, hedeflenen "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" coğrafya programı tanımı ve Uluslararası entegrasyonu konuları araştırılıp, ilişkilendirilerek çıkarımlar yapılması ve sonuçların değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaç için Türkiye'deki örgün öğretim coğrafya lisans programları, YÖK "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" ve Bologna Süreci (BS) temel ilkeleri mercek altına alınmıştır.

Türkiye'deki coğrafya yükseköğretimi, örgün öğretim coğrafya program müfredatlarının güncel uygulamaları; 36 farklı üniversitede eğitime devam eden coğrafya bölümleri hedef alınarak araştırılmıştır. Bu araştırmada; bölümlerin misyonları, mezuniyet unvanları, öğrenci sayıları, müfredatlarındaki dersleri tek tek incelenerek, müfredatın bölüm hedeflerine uygunluğu, farklı üniversitelerdeki bölümler arası coğrafya eğitimi ve misyon uyumluluğu araştırılmıştır. Araştırmanın YÖK boyutu ise "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" hedefleri ve ulusal standartlarının temel esasları ve coğrafya programı ile ilgili içeriğinin araştırılmasını kapsamaktadır. Araştırmanın uluslararası bileşeni ise Bologna Süreci olup, Türkiye bu uluslararası yapılanmanın 48 üyesinden biridir. "The European Higher Education Area and Bologna Process (EHEA-BP) kapsamında; uluslararası standartlar, program mezunlarının mesleki yeterlilikleri gibi temel konulara ait tanımlamalar yapılmıştır. Araştırmada, konunun EHEA-BP kapsamındaki içeriği de dikkate alınarak incelenmiştir. Araştırılarak, elde edilen bulgu ve tespitler ilişkilendirilerek çıkarımlar yapılmıştır.

İncelenen 36 örgün öğretim Coğrafya bölüm programı ve mesleki yeterlilik profillerinin birbirlerinden farklı olduğu, uygulanmakta olan coğrafya eğitim ve öğretimine ait bir ulusal standarttan söz etmenin çok zor olduğu anlaşılmaktadır. İncelenmiş olan bu coğrafya programların "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" hedefleri ve Bologna Süreci standartlar ve kabul edişler ile büyük oranda uyumlu olmadığı görülmüştür. "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" hedefleri; temel dayanağını Bologna Süreci çerçevesi oluşturmaktadır. Türkiye'deki coğrafya yükseköğretim programlarının TYYÇ ve dolayısıyla EHEA-BP uyum entegrasyonlarını yapmaları; ülkemizdeki yükseköğretim coğrafya bölüm programlarında ulusal standartların oluşmasına, mezunların mesleki yeterliliklerinin sağlanmasına, ulusal ve uluslararası tanınma ve mesleklerini uygulayabilme imkânlarını bulma fırsatları verecektir.

Anahtar kelimeler: Coğrafya yükseköğretimi, Coğrafyacı, Ulusal standartlar, TYYÇ, EHEA-BP.

1. GİRİŞ

Yükseköğretimin temel amacı nedir? Üzerinde uzun tartışmaların yapılması mümkün olan bir soru olmasına karşın, aslında; araştırma, geliştirme, meslek edindirme gibi üç temel misyona sahip olmasıyla özetlenebilir. Toplumun refah seviyesini ve yaşam kalitesini yükseltme hedefi, amaçların değişen çevresel koşullara uyumu ve zaman içinde farklılaşan ihtiyaçların ortaya çıkardığı meslekler ve onlara ait yeterliliklerin verilmesi zorunlulukları; üniversitelerdeki yükseköğretim programlarının da bir dinamizm içinde ve güncel olmasını zorunlu kılmaktadır. Üniversitelerin meslek edindirme misyonları; aslında, "arz-talep" ilişkisiyle şekillendiği kabul edilir ve yükseköğretim ile işgücü piyasası arasında statik olmayan, zaman ve koşullara göre değişebilen güçlü bir ilişki vardır (West, 2000; McCowan, 2015). Bu realite coğrafya için de geçerlidir. Değişen yaşam koşulları, yeni teknolojiler ve hatta devlet politikaları dahi belirleyici, yönlendirici rol alarak, işverenin coğrafyacı istihdamı ile ilgili üniversite coğrafya programlarına yönelik beklentilerini değiştirmektedir (Nellis, 2017). Coğrafya bölümlerinin hem bilimsel çerçevede güncellenmeye ve hem de mesleki

entegrasyon boyutunda bu değişime intibak zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk üniversite-işgücü piyasası karşılıklı faydalanmasının sürdürülebilirliği, ayrıca mesleki tanınırlık ve mezunlar açısından çok önemli ve gereklidir.

Lisans eğitimi almış bir mezun; eğitimini aldığı konuda toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek, problemlerine çözüm üretecek, toplumun refah seviyesini ve yaşam kalitesini yükseltme konusunda katkı yapacak mesleki yeterliliklere sahip olan kişi olmalıdır. Ülkemizdeki coğrafya bölüm programlarının niteliği dikkate alındığında; bu yaklaşım eksikliğinden söz edilebilir. Türkiye'de, coğrafya bilimi ile ilgili olarak; hem araştırma ve geliştirme ve hem de mesleki yeterlilikler perspektiflerinde problemler olduğu her platformda tartışılmaktadır (Kayan, 2000, Özgen, 2012; İlhan, vd., 2013; Kılıç & Ateş, 2014).

Bu çalışmada Türkiye'deki coğrafya yükseköğretimi, YÖK bünyesindeki "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" ve Bologna Süreci (BS) temel ilkeleri ilişkisel olarak incelenmiştir. Öncelikli olarak, Türkiye'deki coğrafya yükseköğretimine odaklanılmış, şu sorulara cevap aranmış ve durum tespiti yapılması hedeflenmiştir. Türkiye'deki coğrafya yükseköğretiminin varoluş amacı nedir? Örgün öğretim coğrafya lisans programında öğrenci yetiştiren ve mezun eden bölümlerimiz hangi misyona sahipler? Bölüm mezunlarına ne diploması veriliyor? Diploma hangi standartlara göre hangi yeterlilikleri tanımlıyor? Coğrafya bölümü mezunlarının aldıkları diplomaları ne işe yarıyor? Araştırmanın diğer odaklanılan yönü YÖK nezdindeki "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" kapsamıdır. Bu kapsamda; "Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi", TYYÇ Yeterlilik Türleri (Profilleri), TYYÇ Düzey Tanımları, TYYÇ AKTS ve Ders Yükü, TYYÇ Temel Alan ve Uygulamaları incelenerek, "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)" ile coğrafya tanımlaması araştırılmıştır. Bu araştırmanın bir diğer ilgi alanı ise uluslararası boyutunu oluşturmakta olup, Bologna Süreci kapsamını temsil etmektedir. Bu kapsamda yapılmış olan uluslararası standartlar ve tanımlamalar incelenmiştir. Son olarak tüm tespit ve çıkarımlar birlikte ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

2. BULGULAR

Bölümlerimizde verilen coğrafya yükseköğretiminin kalitesinden ne anlıyoruz? Bunun bir standardı var mı? Bunu nasıl tanımlıyoruz? Hatta bölümlerimizin bu sorulara ait sorumlulukları nedir? İngiltere ve Amerika'daki bu sorulara ait örneklemelerde (Chalkley vd., 2000) program kalitesinin ölçütünde; bölüm mezunlarının mezuniyet sonrası mesleki performansları ve işveren memnuniyet düzeylerinin esas alındığı görülmektedir. Bu yaklaşım çok anlamlıdır. Ülkemiz yükseköğretiminde verilmekte olan coğrafya eğitiminin içerik ve düzeyi hakkında; mezuniyet sonrasına ait herhangi bir kurumsal değerlendirme yapılmamaktadır.

2.1. Örgün öğretin Coğrafya Programı

Ülkemiz üniversitelerinde, lisans düzeyinde eğitim veren örgün öğretim coğrafya bölümlerinin 36 tanesinde durum tespitine yönelik inceleme yapılmıştır. Bu inceleme ile elde edilen tespit ve bulgular aşağıdaki gibidir:

2.1.1. Coğrafya lisans programlarına ait tespitler

36 Örgün öğretim Coğrafya Bölümünün yıllık toplam öğrenci sirkülasyonu, bu gün için 2275 tir. 36 bölümün yaklaşık 2/3 ü yıllık ortalama 60 öğrenci alırken, bölümlerimizdeki yıllık en az öğrenci sayısı 40 ve en fazla öğrenci sayısı 110 dur. Bu sayıya, bu çalışma kapsamında incelemeye alınmayan/alınamayan diğer coğrafya bölümleri (yıllık toplam 310), ikinci öğretim coğrafya bölümleri (yıllık toplam 950) ve ayrıca Açık ve Uzaktan Eğitim Coğrafya Bölümü (yıldan yıla değişmekle birlikte, yıllık toplam 1400) kontenjanlarının da eklenmesi ile Türkiye'deki coğrafya yükseköğretimindeki yıllık kontenjan sayısı, bu gün için 4935

öğrenciye ulaşmaktadır. Bir başka ifade ile coğrafya programlarından her yıl yaklaşık 5000 mezun verilmektedir.

İncelenen coğrafya bölümlerinin beyan ettikleri misyonları; çağdaş ölçütlerde akademik araştırma yapan ve eğitim veren, konularında uzmanlaşmış mezunlar vermek vb. hedefleri ile birbirlerine büyük oranda benzerlik göstermektedir.

34 coğrafya bölümünün (2 bölümün müfredatına sağlıklı olarak ulaşılamamıştır) müfredat programında yer alan dersler incelendiğinde; aynı isimlerdeki dersleri ayrı tutmak kaydıyla, birbirinden farklı isimlerde 638 adet coğrafya dersi tespit edilmiştir. İlk bakışta, bu çeşitlilik içerik zenginliğine işaret ettiği düşünülebilir. Ancak mezunlara tek tip, aynı diploma verildiği düşünüldüğünde, bu ders çeşitliliğinin; aynı diplomayı alan mezunlarımıza hangi benzerlikte coğrafya mesleki yeterlilikleri verdiği, tartışmaya açık bir durum ve sebebi de mutlaka araştırılması gerek bir konu olarak dikkat çekmektedir.

Bölümlerdeki zorunlu ve seçmeli ders oransal dağılımları, zorunlu ve seçmeli derslerin içerikleri, teorik ve uygulamalı derslerin sayıları ve yıllara göre dağılım stratejileri, staj uygulamaları, yabancı dil eğitimi, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UZAL) dersleri, bu derslerin sayı ve içerikleri gibi çok önemli konularda da bir standart olmadığı görülmüştür. Bu durum; coğrafya eğitiminde acilen bir "Coğrafya yükseköğretim ulusal standardının" oluşturulmasını ve uygulamasına geçilmesi gereğini açıkça göstermektedir.

2.1.2. Yeterlilik ve Belgelendirme

"*Yükseköğretim alanında yeterlilik; herhangi bir yükseköğretim derecesini başarı ile tamamlayan bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olacağını ifade eder"* (Web-1). Bölümlerimizin resmi web sayfalarında; bölüm mezunlarının bugüne kadar öncelikli iş imkânının öğretmenlik olduğu, kurumların Coğrafi Bilgi Sistemleri departmanlarında, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Devlet Su İşleri, Köy Hizmetleri, Orman Genel Müdürlüğü, Karayolları, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı vb. gibi resmi kuruluşlar ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi bakanlıklarda çalışabilecekleri, bölge planlama çalışmalarında ve belediyelerin planlama faaliyetlerinde görev yapabildiklerini beyan edilmektedir.

Örgün öğretim coğrafya programlarından mezun olan öğrencilere dört yıllık "*Lisans*" diploması verilmektedir. Fakültedeki tüm bölüm mezunlarına verilen, sadece bölüm isimleri ve öğrenci isimleri değişen bu standart diplomalarda; "*Coğrafya" Programında dört yıl (sekiz yarıyıl) süreli öğrenimini tamamlayarak mezun olmuştur. Yasaların tanıdığı tüm hak ve yetkilerden yararlanmak üzere kendisine bu diploma verilmiştir*" ya da benzer bir ifade yer alır. Diplomalarda "Unvan" yoktur, "*Coğrafya lisans derecesini bütün yetki ve sorumluluklarıyla almaya hak kazandığı*" belirtilir. Bu mezuniyet belgelendirmesi, günümüz koşulları itibarıyla, en azından bu gün için aşağıdaki sorulara cevap üretmekten uzaktır. Bunlar;

- Yasalar; coğrafya bölümlerinden mezun olarak, bu diplomayı alan mezunlarımıza hangi hakları tanıyor?
- Coğrafya bölüm programını tamamlayıp, "Lisans" diploması sahibi olan 4900 mezunun kaç tanesi bölümlerimizin web sayfalarında yazılı olan iş-kariyer olanaklarından birini elde ediyor?
- İş-kariyer imkânı yakalayabilen mezunlarımız hangi meslek konularında ve hangi unvanla, hangi kadro tanımı karşılığı bu şansa sahip olabiliyorlar?

2.2. YÖK ve "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi"

Kuruluş amaç ve ilkeleri anayasanın 313. Maddesinde belirtilen Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK); öncelikli olarak, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretimini ve bilimsel araştırma faaliyetlerini programlarını planlamak, yönetmek ve denetlemek üzere kurulmuştur. Dolayısıyla tüm eğitim kurumlarının olduğu gibi coğrafya yükseköğretiminin planlanması, uygulanması ve denetlenmesi de YÖK faaliyet alanı kapsamındadır. Ancak, güncel durum itibarıyla, coğrafya yükseköğretim programlarının amaç, müfredat, ulusal standartlar ve yeterlilikler, unvan ve belgelendirme gibi çok ciddi problemleri olduğu çok açıktır. Buna karşın YÖK programı içinde yer alan "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi" (TYYÇ, 2018); "Bologna Süreci ilkeleri doğrultusunda Türkiye'deki yükseköğretim programlarının denetlenmesi, geliştirilmesi, değiştirilmesi ve hayata geçirilmesi çalışmalarını kapsamaktadır. Bu kapsam coğrafya yükseköğretimini de içermektedir.

Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (UYÇ); kavram ve kapsam olarak Türkiye'deki yükseköğretim programlarının yeterliliklerini ve ulusal standartları tanımlar. Bu tanımların yapılmış olması ve bilinmesi; hem öğrenciler için ve hem de işverenler için önemlidir. Zira öğrenciler program yeterliliklerine göre geleceklerini planlayarak yükseköğrenimlerini tamamlama imkânı bulacaklar. İşverenler ise istihdam edecekleri elemanların hangi niteliklere, bilgi ve becerilere sahip olacaklarını bilme fırsatı yakalayacaklar. Türkiye Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi; YÖK tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından, Avrupa Yükseköğretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi (QF-EHEA Qualifications Framework for European Higher Education Area) (EHEA-BP, 2018) düzey tanımlayıcıları esas alınarak hazırlanmıştır. Bu yaklaşım içinde, UYÇ'si; yükseköğretimin her düzeyindeki (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) eğitim-öğretimi sonunda asgari olarak kazanılması gereken bilgi, beceri ve yetkinliklere göre tanımlamıştır (Web-2). Bu sınıflamaya göre, dört yıllık (8 yarıyıl) ilgili fakültelerin coğrafya bölümü mezunları 6. Düzey yükseköğretim coğrafya eğitim ve öğretimi yeterliliklerine sahip olarak, Lisans diploması alırlar(Tablo 1).

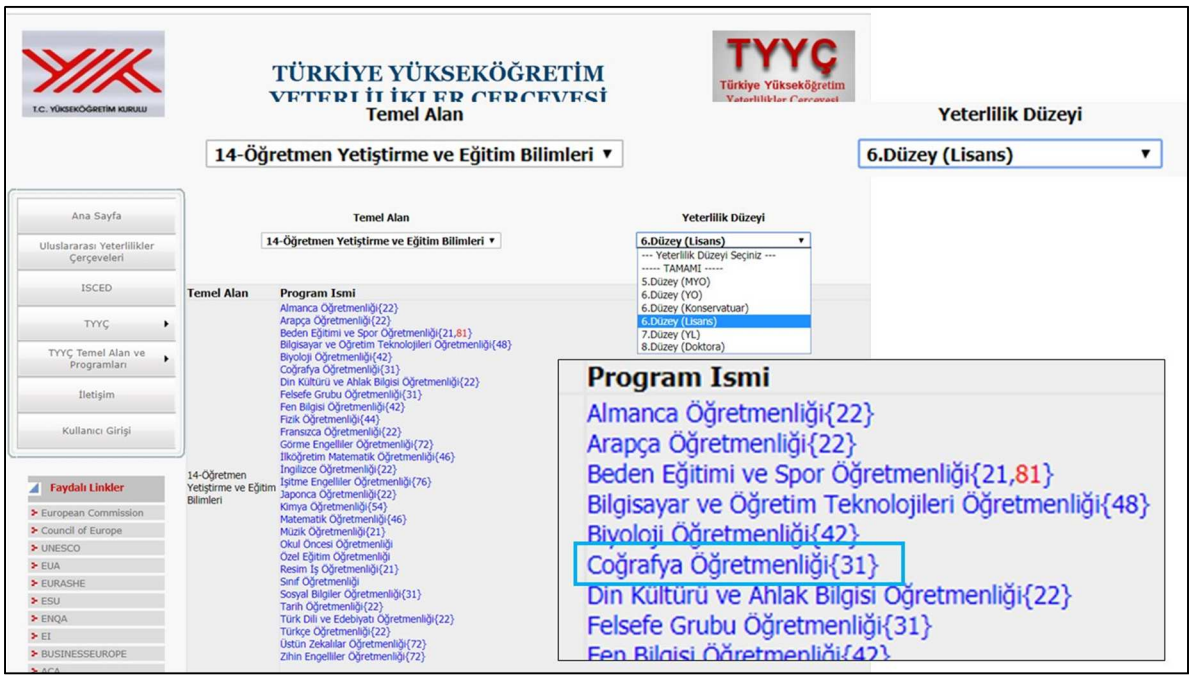
Tablo 1: TYYÇ düzey tanımlamaları (Web-2).

Yükseköğretim Düzeyleri	Derece/Yeterlilik	Süre (Yıl)	Toplam AKTS (Yıl x 60 AKTS)	Yeterlilik profilleri	Diploma
8. Düzey	Doktora	3- 4	180-240	-Bilgi ağırlıklı, -Uygulama ağırlıklı	Doktora
7. Düzey	Tezli Yüksek Lisans	1,5 - 2	90 - 120		Tezli/Tezsiz YL
6. Düzey	Lisans	4	240		Fakülte lisans
5. Düzey	Önlisans	2	120		Önlisans

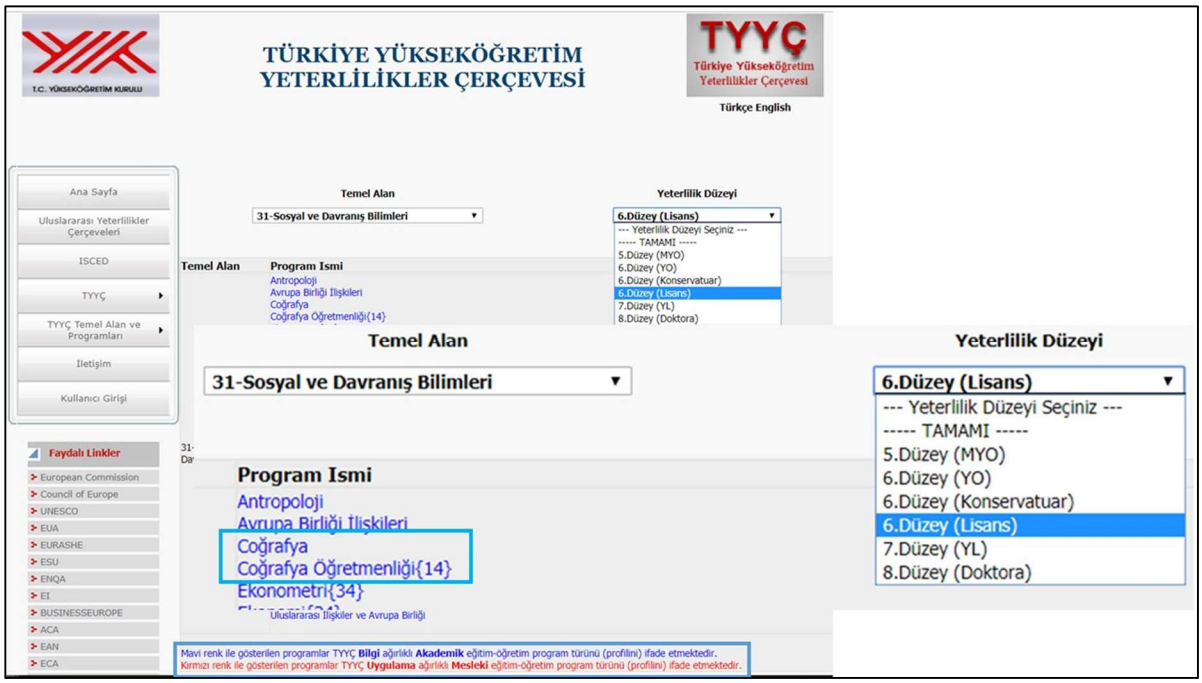
Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi, örgün yükseköğretim coğrafya programının ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen "Temel Alan", "Yeterlilik Düzeyi" ve "Yeterlilik Türü" belirlenmiştir, bellidir (Şekil 1). TYYÇ sınıflaması Temel alanları listesinde "Coğrafya" iki temel alan ile sınıflandırılmıştır. Bunlar 14 kodu ile "Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri", diğeri ise 31 kodu ile Sosyal ve Davranış Bilimleri temel alanlarıdır (Şekil 2 ve Şekil 3). 14 kodlu temel alanda sadece "Coğrafya Öğretmenliği" yer alırken, 31 kodunda ise hem "Coğrafya" ve hem de "Coğrafya Öğretmenliği" sınıflandırılmıştır. Her iki kod temel alan sınıfı yeterlilik türü "Bilgi ağırlıklı, akademik eğitim-öğretim program türü" olarak tanımlanmıştır. Ancak 14 ve 31 kodlu temel alanlar için mesleki ağırlıklı yeterliliklerin belirlenmesi ve sınıflama çalışmaları halen devam etmektedir.

Şekil 1: TYYÇ eğitim-öğretim alanları sınıfları (Web-3).

Şekil 2: "Coğrafya Öğretmenliği" mesleği; TYYÇ, Temel Alan, 14 kodunda "Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri başlığı ile tanımlanmıştır (Web-4).

Şekil 3: Coğrafya ve Coğrafya Öğretmenliği; Türkiye Yükseköğretim Yeterlilik Çerçevesi, Temel alan listesinde 31 Kot numaralı Sosyal ve Davranış Bilimleri başlığı altında yer alır (Web-4).

2.3. Bologna Süreci

Bologna süreci; 1999 yılında 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretime yönelik olarak ortaklaşa oluşturdukları bildirge temelli girişim ile başlamış, daha sonra 2001 de Türkiye'nin de katıldığı, günümüzde ise 48 üyesi olan bir yapıya dönüşmüştür (BS, 2018) (Web-5). Bologna süreci kapsamında, üye ülkelerin temel amacı; personel ve öğrencilerin hareketliliğini artırmak ve istihdam edilebilirliği kolaylaştırmaktır. İstihdam edilebilirlik sadece Türkiye'de değil, tüm ülkeler için önemli bir problem olarak kabul edilmektedir. Bologna süreci; istihdam edilebilirlik, aldıkları bölüm eğitimleri sonrasında mezunların yükseköğrenimlerine dayanarak mesleki yaşama başlama fırsatlarını bulma ve koşulları daha iyi bir hale getirme ve ayrıca konuya özgü ve genel mesleki yeterlilikleri kazandırma hedefleri içermektedir (Web-5). Avrupa Yükseköğretim Alanı (The European Higher Education Area-HEA) Bologna süreci içinde yer alır. Bologna süreci ile yükseköğretimin her kademesi sonunda kazanılması gereken öğrenim çıktıları tanımlanmıştır. Ayrıca yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri ve öğrenim sürelerinin tanımlanması, standart oluşturulması, kalite ölçütlerinin aranılması bu sürecin temel unsurlarıdır. Bu yaklaşım; araştırma, geliştirmenin yanı sıra öğrencilerin istihdam edilebilirliğini geliştirmenin bir aracı olarak, mesleki beceri edinimi üzerine oluşturulmuştur (Web 6). Arazi ve uygulama çalışmaları, mesleki staj ve proje uygulamalar coğrafya eğitim-öğretiminin önemli unsurlardır. Bu perspektif coğrafya öğrencilerine mesleki becerileri elde etmede önemli bir öğretim yöntemi olarak kabul edilmektedir (Wall & Speake, 2012).

3. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ülkemizdeki 41 örgün yükseköğretim coğrafya programının 36 tanesi detaylı olarak incelendiğinde; coğrafya eğitimi, mesleki yeterlilikleri ve mesleki tanınırlıklar konusunda çok önemli problemler olduğu açıkça görülmektedir. Bölümlerimizden bu günkü rakamlarla, her yıl bilgi, beceri ve yeterlilikleri farklılıklar gösteren ama aynı diplomayı alan 5000 civarında

mezun verilmektedir. Mevcut kanun ve yönetmelikler; diploma karşılığı, coğrafya mezunlarına, öğretmenlik formasyonuna sahip olma koşulu ile öğretmenlik mesleğini yapma imkânı vermektedir. Ancak coğrafya bölüm mezunlarının çok azı öğretmen olarak atanabilmektedir. Çok daha az coğrafya mezunu ise "Jeomorfolog" kadrosu karşılığı iş bulabilmektedir. Çünkü kanun ve yönetmelikler, coğrafya mezunlarına sadece ve koşullu olarak bu meslekleri icra etme yetkisi vermektedir.

Lisans coğrafya programlarının müfredatında "öğretmenlik formasyon dersleri" yoktur. Coğrafya bölüm mezunlarının öğretmenlik mesleğini yapabilmeleri için ayrı bir program ile "Öğretmenlik Formasyonu" yeterliliğini almaları gerekmektedir. Jeomorfolog kadrosuna atanabilmesi ve jeomorfolog olarak meslek icra edebilmeleri için de "Jeomorfolog" olduğunu belgelemeleri gerekmektedir. Ancak mevcut sistem içinde bu belgenin verilmesi ve geçerliliği ise tartışmalıdır. Bu yüzden Jeomorfolog belgelendirmesi ise çözülmesi gereken çok önemli bir problemdir. Buradan hareketle; bölüm mezunları için iş imkânları olarak beyan edilen kurum ve kuruluşların, yürürlükteki mevcut kanun ve yönetmelikler çerçevesinde coğrafya bölüm mezunlarını istihdam edebilme imkânları da yoktur.

Türkiye; yükseköğretim, temel alanlar, yeterlilikler, ulusal standartlar, istihdam edilebilirlik gibi temel konuları hedef alan bir yapılanmayı temsil eden Bologna Sürecine dâhil 48 ülkeden biridir. Bu yapılanmanın bir üyesi olarak, Türkiye de Bologna süreci entegrasyonu içindedir. Bu entegrasyon YÖK kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu amaç için oluşturulan komisyon, çalışmalarını "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi" kapsamında halen sürdürmekte olup, coğrafya için "Bilgi ağırlıklı, akademik eğitim-öğretim program türü" şekillenmiştir. Ancak "mesleki ağırlıklı lisans eğitimi" standartlar ve yeterlilikleri eksiktir.

TYYÇ komisyonu; 14 ve 31 kodlu temel alanlar için mesleki ağırlıklı yeterliliklerin belirlenmesi ve sınıflama çalışmalarını halen sürdürüyor olması bir fırsat olarak görülmeli ve "Coğrafyacı" mesleki yeterliliklerini kapsayacak; Bilgi, Beceri ve Yetkinliklere ait tanımlamaların "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) 6. Düzey (Lisans Eğitimi) Yeterlilikleri" kapsamına dâhil edilmesi için prosedüre uygun girişimler yapılmalı ve ilgili komisyona gerekli akademik ve mesleki kurumsal destek sağlanmalıdır.

Bologna Süreci temelli ve uyumlu olarak, "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi" kapsamında belirlenmiş olan yükseköğretim düzeylerine ait yeterlilikler ve ulusal standartlar esas alınarak, Üniversitelerimizdeki coğrafya programlarının acilen revize edilmesi gerekmektedir. "2.1.1. Coğrafya lisans programlarına ait tespitler" başlığı altında özetlenen problemler ve tartışılan konular, çok büyük oranda, bölümlerimizin TYYÇ entegrasyonlarını tamamlamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Coğrafya bölümlerinin ivedilikle "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi" ile uyumlu program entegrasyonlarını gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Coğrafya yükseköğretim programlarının; kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör coğrafyacı istihdamı yeterliliklerini karşılayacak nitelikte ve düzeyde, mutlaka revize edilmesi gerekmektedir. Bunun için üniversite ile coğrafyacı istihdam sektörleri arasında güçlü bir iletişim ve işbirliğine ihtiyaç vardır ve bu ilişki daima güncel tutulmalıdır.

Lisans coğrafya eğitim ve öğretiminde tartışılması ve karar verilmesi gereken radikal iki soru şudur:

(A) Bölümler; istihdam sektörlerinin ihtiyacı olan yeterliliklere sahip, bu bilgi ve becerileri nedeniyle kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörde iş bulabilecek ve çalışabilecek coğrafya bölüm mezunları mı verecekler? Günümüz itibarıyla, ülkemizdeki 41 adet örgün öğretim coğrafya bölümü, 14 adet ikinci öğretim coğrafya programı ve 1 adet açık ve

uzaktan eğitim coğrafya lisans programının kaç tanesi bu niteliklere sahip lisans mezunu vermektedir?

(B) Coğrafya lisans mezunlarının mesleki yeterlilikleri, ülkemizdeki her coğrafya bölümünün sahip olduğu kendi eğitim-öğretim koşulları ve imkânları tarafından mı belirlenecek?

Coğrafya camiasının üzerinde tartışması ve sahiplenmesi gereken; yukarıdaki sorulara ait cevaptır. Bu cevaba göre planlama yapılabilir ve uygulamaya geçilebilir.

Bir diğer önemli konu ise "2.1.2. Yeterlilik ve Belgelendirme" başlığı altında tartışılan konu ve sorular ile ilgilidir. Günümüz coğrafya programlarından mezun olanlar meslek unvanı (Coğrafyacı unvanı) ile belgelendirilmezler. Zira sistem buna uygun değildir. Ancak Fakülte Lisans diplomaları çıkış yolunu göstermektedir. Bu çıkış yolu; "Kanunun tanıdığı hak ve yetkiler" ifadesi ile sarihtir. Eksik olan "Coğrafya" ve "Coğrafyacı" kanunudur. Her mesleğin bir kanunu vardır. Bu kanun ile mesleklerin tanımı, yeterlilikleri, yetkileri, kadroları tanımlanmıştır.

5. KAYNAKÇA

BS (2018). *Bologna Süreci*. http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/bologna-sureci

Chalkley, B., Fournier, E. J., Hill, A. D. (2000). Geography teaching in higher education: quality, assessment, and accountablility. *Journal of Geography in Higher Education*, 24(2), 238-245.

EHEA-BP (2018). The European Higher Education Area and Bologna Process. http://www.ehea.info/pid34135/accueil.html

González, R. De M. & Torres, M. L de L y (2016). Educating geographers in Spain: geography teaching renewal by implementing the European Higher Education Area, *Journal of Geography in Higher Education*, 40(2), 267-283.

İlhan, A., Gülersoy, A. E., Gümüş, N. (2013). Coğrafya Bölümü ve Coğrafya Öğretmenliği anabilim dalı mezunlarının mezuniyet sonrası karşılaştıkları istihdam sorunu. *Turkish Studies*, 8/9, 1585-1602.

Kayan, İ. (2000). Türkiye üniversitelerinde coğrafya eğitimi. Amaç, yeni hedefler, sorunlar ve öneriler. *Ege Coğrafya Dergisi,* 11, 7-22.

Kılıç, Y. & Ateş, M. (2014). Coğrafya lisans öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyer planlarına ilişkin görüşleri (Geography graduate students' views on their present position after graduation). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 434-449

McCowan, T. (2015). Should universities promote employability? *Theory and Research in Education*, 13(3), 267-285.

Nellis, M. D. (2017). Transitions in U.S. Higher Education: implications for geography learning, *Journal of Geography in Higher Education*, 41(2), 155-165.

Özgen, N. (2012). Coğrafyanın Kurumsal Temsiliyet ve Kimlik Sorunu (Institutional Representation and Identity Problem of Geography). I. Coğrafya Sempozyumu, Erzurum

TYYÇ (2018). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/tyyc

Wall, G. P. & Speake, J. (2012). European Geography Higher Education Fieldwork and the Skills Agenda, *Journal of Geography in Higher Education*, 36(3), 421-435.

West, J. (2000). Higher Education and Employment: opportunities and limitations in the formation of skills in a mass higher education system. *Journal of Vocational Education and Training*, 52(4), 573-588.

Web-1 http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/giris

Web-2 http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/tyyc-genel

Web-3 http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/86

Web-3 http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/93

Web-4 http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48

Web-5 http://www.ehea.info/

Web-6 http://www.yok.gov.tr/ar/web/uluslararasi-iliskiler/bologna-sureci-nedir